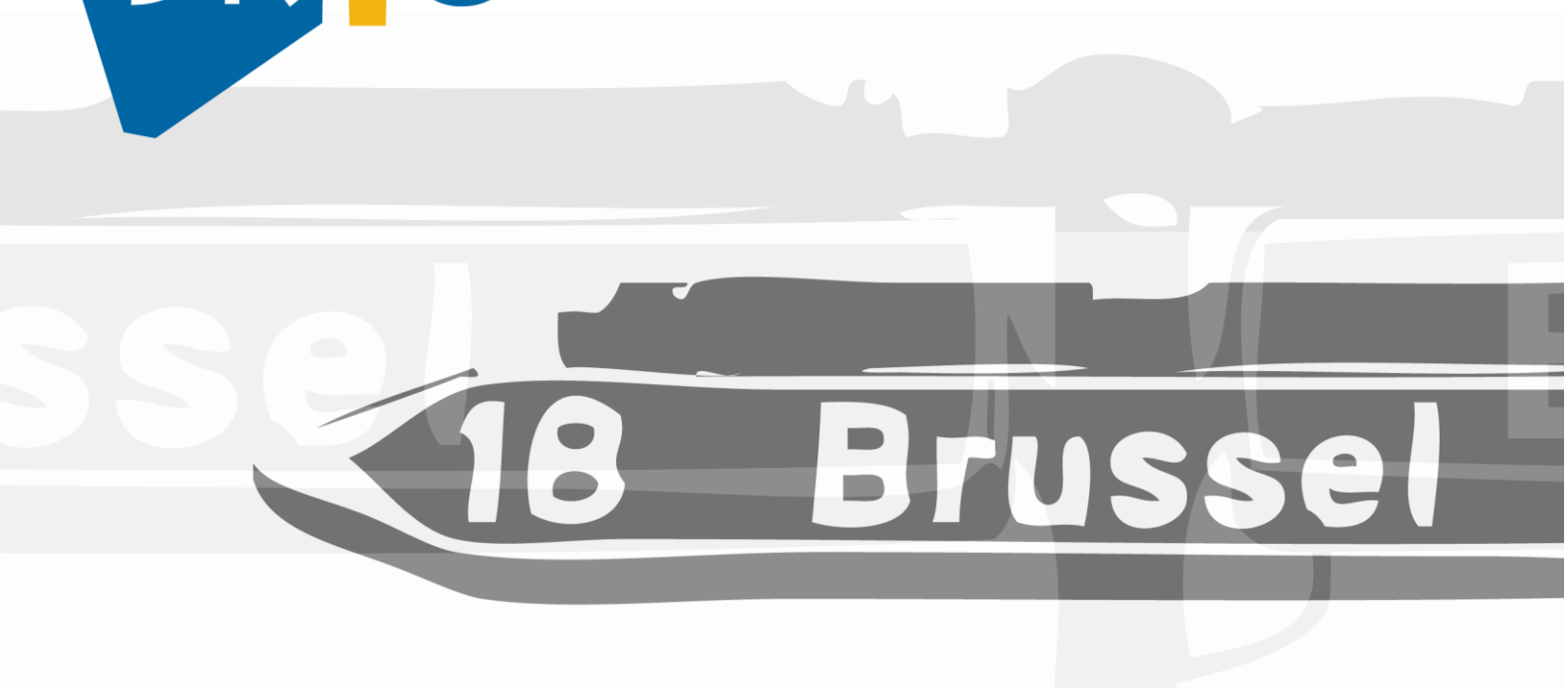




Brussels Informatie-, Documentatie- en
Onderzoekscentrum



Honkvast in de Rand?

Waar wonen de verhuizers uit Brussel naar de Vlaamse Rand tien jaar later?

BRIO WORKING PAPER 10 – 2024

*De Maesschalck Filip & Heylen Vicky
(Steunpunt Data & Analyse, Provincie Vlaams-Brabant)*

INHOUD

Inleiding.....	2
De rand is groter dan de Vlaamse Rand	2
De vervolgmigratie van verhuizers uit Brussel	5
Hoe verschillend is de Antwerpenaar?	11
Conclusie	16
Biografie	17

INLEIDING

De bevolkingsgroei in de Vlaamse Rand wordt sterk bepaald door de instroom vanuit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (verder in de tekst ‘Brussel’ genoemd). De BRIO-fiche [‘Bevolkingsdynamiek in de Vlaamse Rand’](#) ging daar dieper op in. Deze bijdrage bouwt daarop verder en onderzoekt waar deze instromers na een bepaalde periode wonen: blijven ze in de Vlaamse Rand, verhuizen ze verder naar Vlaanderen, Wallonië of het buitenland, of keren ze terug naar het Brussel? Concreet bekijken we de personen die tussen 2009 en 2013 vanuit Brussel naar de Vlaamse Rand verhuisden. We gaan eerst na waar deze groep na één, vijf en tien jaar woont. Vervolgens onderzoeken we of er daarin leeftijdsverschillen zijn. Tot slot maken we de vergelijking met de Antwerpse rand: is de situatie in de Vlaamse Rand uniek of doen er zich gelijkaardige processen voor in een andere grote stad?

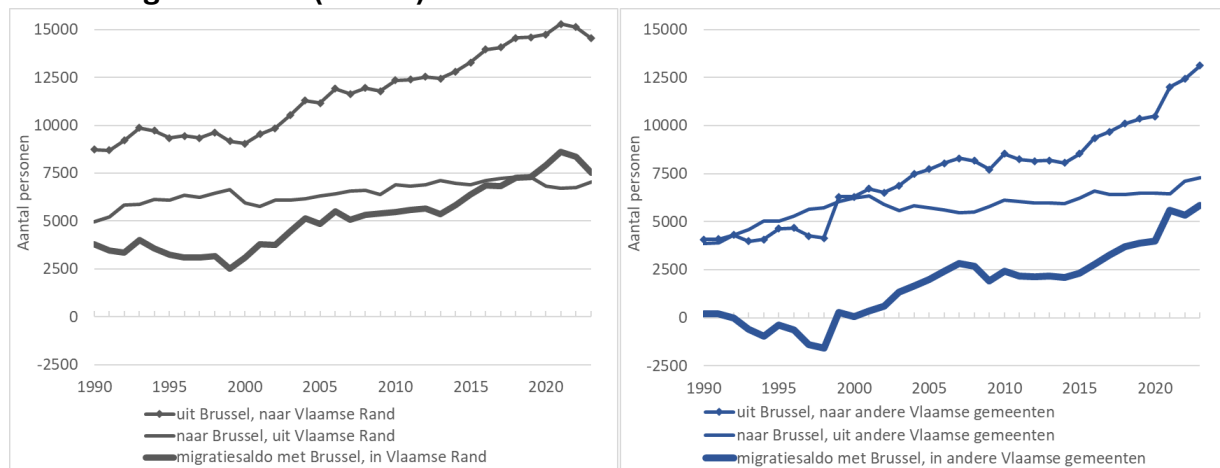
Voor we de vervolgmigratie van de verhuizers uit Brussel analyseren, plaatsen we de migratie uit Brussel naar de Vlaamse Rand in een breder kader: wat is de evolutie van deze migratie in tijd en ruimte, en wat is de plaats van deze migratie in de bredere bevolkingsdynamiek in de Vlaamse Rand?

DE RAND IS GROTER DAN DE VLAAMSE RAND

In de periode 2009-2013 trokken 63.524 Brusselaars naar de Vlaamse Rand. 34.084 mensen maakten in diezelfde periode de omgekeerde beweging. Er was in de Vlaamse Rand dus een netto-aangroei uit Brussel van 27.440 personen. Deze bedraagt nu (periode 2019-2023) al heel wat meer, met 39.720 personen. In de periode 1990-1994 was dat nog minder dan de helft (18.185).

Het aantal verhuizers uit Brussel naar de Vlaamse Rand stijgt dus sterk. Dat is af te lezen uit figuur 1 (links). Het aantal personen dat de omgekeerde beweging maakt, van de Vlaamse Rand naar Brussel, groeit veel minder sterk. Daardoor wordt de netto-aangroei uit Brussel in de Vlaamse Rand almaar groter.

Figuur 1: Verhuizers van en naar Brussel in de Vlaamse Rand (links) en in de andere Vlaamse gemeenten (rechts)



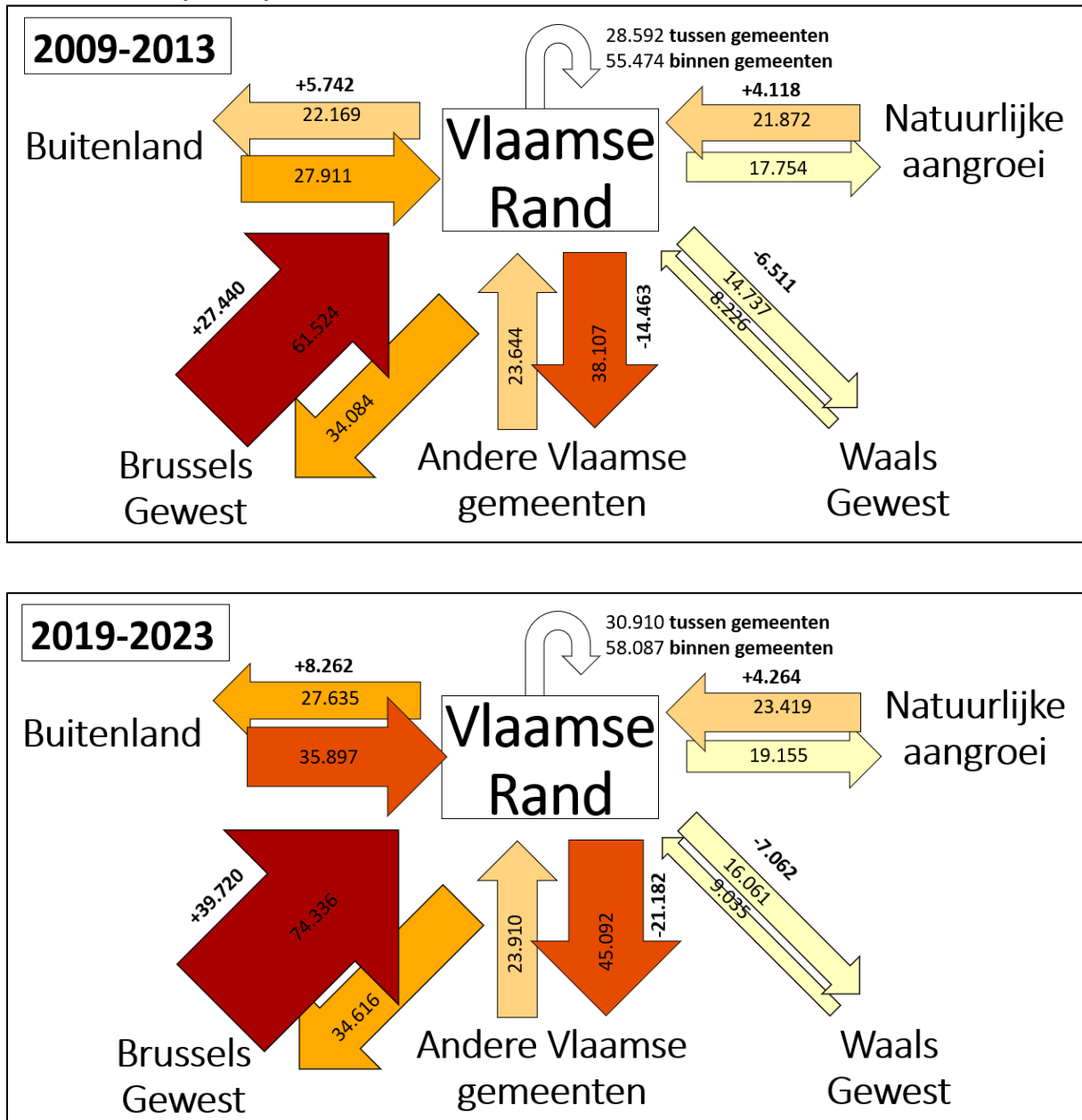
Bron: Rijksregister | Provincies.incijfers.be

Op figuur 1 is niet alleen de jaarlijkse evolutie af te lezen van de migratie tussen Brussel en de Vlaamse Rand, maar ook tussen Brussel en de andere Vlaamse gemeenten (rechts). Daaruit blijkt dat de migratie uit Brussel nog sterker toeneemt in de gemeenten buiten de rand, die verder van Brussel gelegen zijn. Terwijl de Vlaamse gemeenten buiten de Rand in de periode 1990-1994 31% van de migratie uit Brussel opnamen, was dat in 2009-2013 al 40% en in de periode 2019-2023 al 44%. De migratie naar Brussel uit deze gemeenten stijgt minder sterk, en dus stijgt ook de netto-aangroei er fors. Toch staat de Vlaamse Rand nog steeds in voor meer dan de helft van de groei uit Brussel. Daarnaast is er nog een sterke migratie uit Brussel naar Wallonië: in 2023 trokken 15.705 personen naar Wallonië (waarvan 6.635 naar Waals-Brabant), ten opzichte van 28.070 naar Vlaanderen ([BISA, 2024](#)). De rand is dus veel groter dan enkel de Vlaamse Rand, zowel in Vlaanderen als in Wallonië.

De migraties tussen Brussel en de Vlaamse Rand zijn maar een deel van het verhaal van de Rand. Figuur 2 geeft alle bewegingen in de Vlaamse Rand in de periodes 2009-2013 (boven) en 2019-2023 (onder). In de eerste periode is wel duidelijk dat de instroom vanuit Brussel de bevolkingsgroei het meest bepaalt. Tegelijkertijd is het sterke bevolkingsverlies aan andere Vlaamse gemeenten opvallend. In de tweede periode zijn alle bewegingen gegroeid. Dit geldt vooral voor de immigratie uit Brussel, maar ook voor de emigratie naar

andere Vlaamse gemeenten. In mindere mate zijn de bewegingen met het buitenland gegroeid, wat deels te verklaren is door de oorlog in Oekraïne.

Figuur 2: Bevolkingsdynamiek in de Vlaamse Rand in de periode 2009-2013 (boven) en 2019-2023 (onder)



Bron: Rijksregister | Provincies.incijfers.be

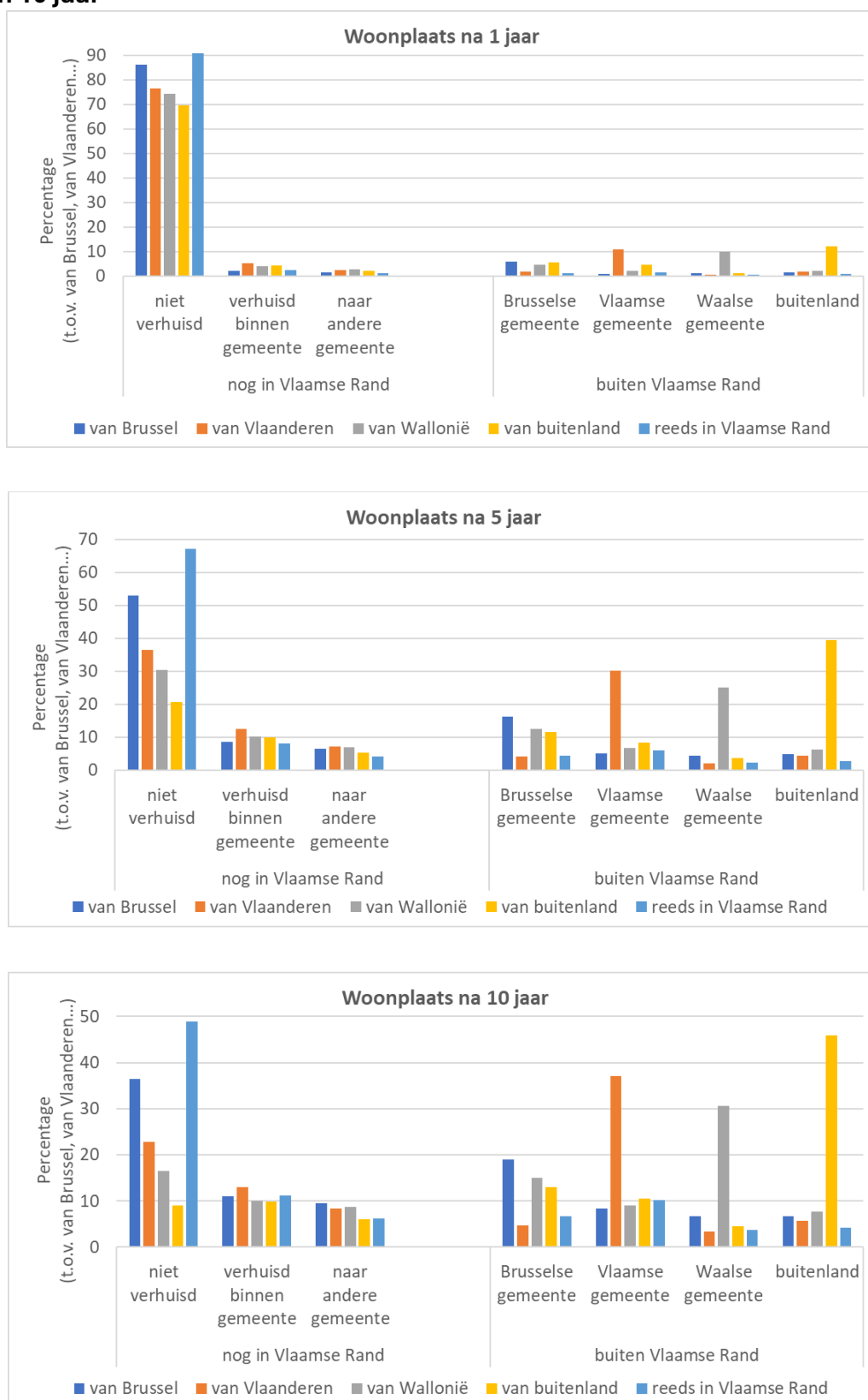
DE VERVOLGMIGRATIE VAN VERHUIZERS UIT BRUSSEL

De personen die in 2009 van Brussel naar de Vlaamse Rand verhuisden, en op 1 januari 2010 nog op hetzelfde adres woonden, worden beschouwd als ‘verhuizers uit Brussel’ in 2009. Het gaat hier enkel om de laatste verhuisbeweging in 2009. Dit houdt in dat iemand die in 2009 uit Brussel naar de Vlaamse Rand verhuisde, maar in datzelfde jaar nog naar elders verhuisde, niet wordt meegenomen.

Vervolgens kijken we waar deze personen één, vijf en tien jaar later wonen (telkens op 1 januari). Wanneer een persoon niet meer in het Vlaams Gewest woont, wordt weergegeven naar waar deze persoon het laatst geëmigreerd is (Brussel, Wallonië of het buitenland) of dat zij/hij in het Vlaams Gewest gestorven is (sterftcijfers van personen die Vlaanderen hebben verlaten kennen we niet). We doen hetzelfde voor de verhuizers in de jaren 2010, 2011, 2012 en 2013 en tellen de cijfers van deze vijf jaren op. Op die manier komen we aan voldoende cijfers om toevallige variaties uit te vlakken.

Figuur 3 geeft weer waar de verhuizers uit Brussel woonden na één jaar, vijf jaar en tien jaar. Ter vergelijking werden ook de verhuizers uit Vlaanderen, uit Wallonië en uit het buitenland opgenomen, evenals de bevolking die al in de rand woonde.

Figuur 3: Woonplaats van verhuizers naar de Vlaamse Rand (2009-2013) na 1 jaar, 5 jaar en 10 jaar



Bron: Rijksregister | Provincies.incijfers.be

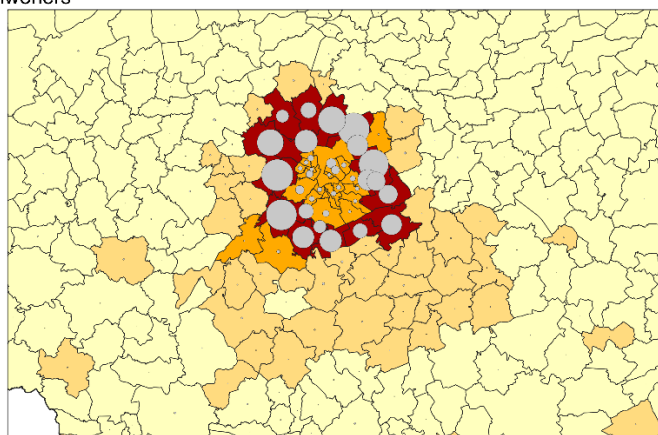
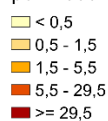
Na één jaar woont 90% van de uitgeweken Brusselaars nog in de Vlaamse Rand. 86% van de verhuizers uit Brussel woont zelfs nog op hetzelfde adres. 6% is teruggekeerd naar Brussel. Daarmee zijn ze honkvaster dan de verhuizers uit Vlaanderen, Wallonië of het buitenland, die relatief vaker terugkeren. Alleen de groep die vooraf ook al in de Vlaamse rand woonde, verhuist minder.

Dezelfde vaststellingen gelden na vijf jaar en na tien jaar. Ook dan zijn de verhuizers uit Brussel honkvaster dan degenen die uit Vlaanderen, Wallonië of het buitenland komen en die vaker terugkeren. De verschillen worden zelfs groter. Na vijf jaar woont nog 68% van de verhuizers uit Brussel in de Vlaamse Rand (53% op hetzelfde adres) en 16% is teruggekeerd naar Brussel. Na tien jaar woont nog 57% in de Vlaamse Rand (37% op hetzelfde adres) en 19% is teruggekeerd naar Brussel. Verder is 8% naar een andere Vlaamse gemeente getrokken, telkens 7% naar een Waalse gemeente of het buitenland, en 2% is gestorven in Vlaanderen.

Hoewel de meerderheid van de verhuizers uit Brussel in de Vlaamse Rand blijft of terugkeert naar Brussel, zien we wel een toenemende ruimtelijke verspreiding. Figuur 4 geeft dit weer: het geeft de woonplaats van de verhuizers uit Brussel naar de Vlaamse Rand na één jaar, vijf jaar en tien jaar, per gemeente en uitgedrukt per 1.000 inwoners. Naast degenen die in de Rand blijven of naar Brussel terugkeren, zien we vooral een verspreiding naar gemeenten dicht bij de Rand in Vlaams-Brabant en Waals-Brabant, en verder in Oost-Vlaanderen en Henegouwen. De Leuvense regio is opvallend afwezig. Niet te zien op de kaart, en ook minder uitgesproken, zijn de verhuisbewegingen naar de Ardennen en de Kust, met Blankenberge als hoogste waarde (1,6 per 1.000 inwoners).

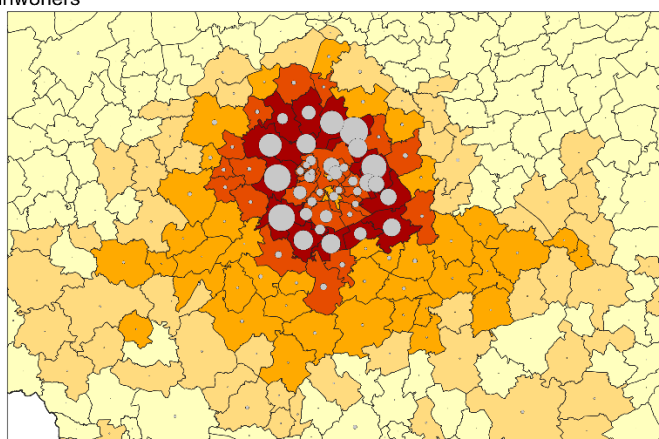
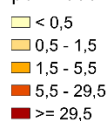
Figuur 4: Woonplaats van de verhuizers uit Brussel naar de Vlaamse Rand (2009-2013) na 1 jaar, 5 jaar en 10 jaar

Woonplaats na 1 jaar
per 1.000 inwoners



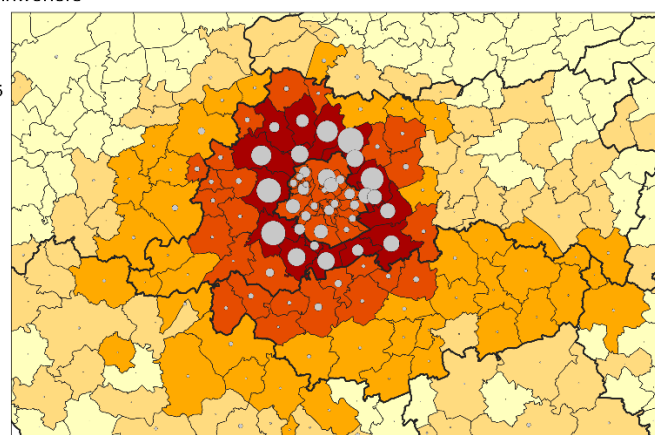
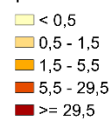
Data: Rijksregister | Provincies.incijfers.be
Kaart: Data & Analyse Vlaams-Brabant

Woonplaats na 5 jaar
per 1.000 inwoners



Data: Rijksregister | Provincies.incijfers.be
Kaart: Data & Analyse Vlaams-Brabant

Woonplaats na 10 jaar
per 1.000 inwoners

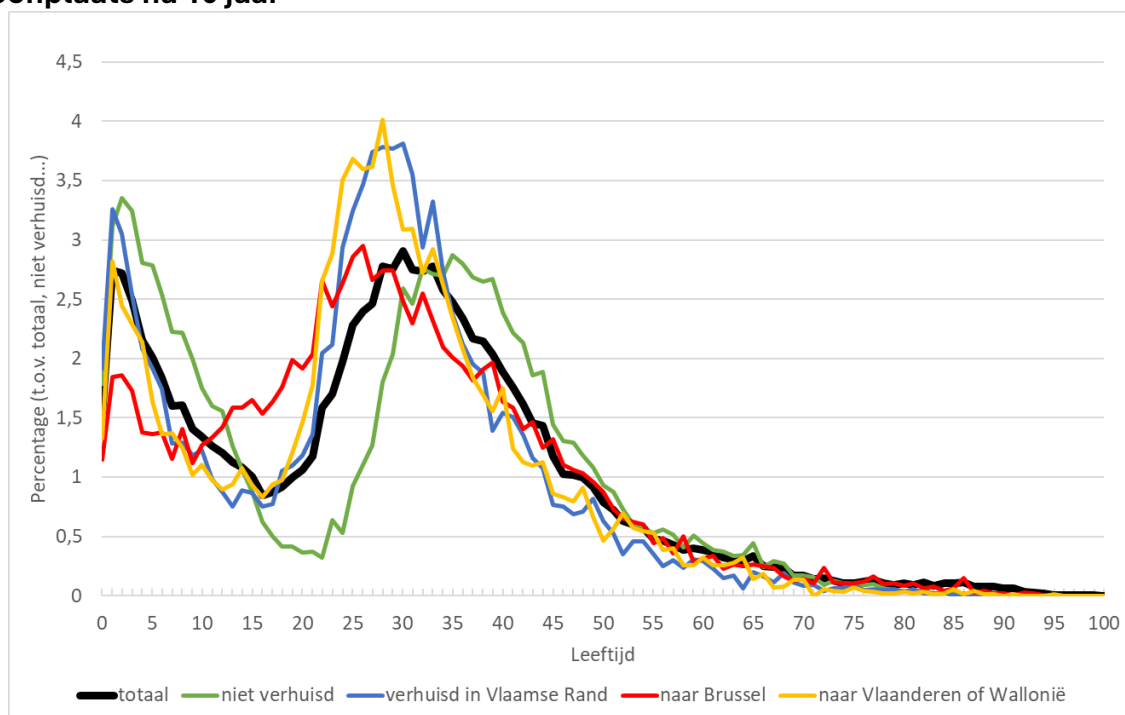


Data: Rijksregister | Provincies.incijfers.be
Kaart: Data & Analyse Vlaams-Brabant

Ten slotte kijken we naar de leeftijd van de verhuizers uit Brussel naar de Vlaamse Rand, op het einde van het jaar van de verhuizing uit Brussel (figuur 5). Wanneer we naar het totaal van deze groep kijken (zwarte lijn), zien we vooral jonge gezinnen: jongvolwassenen (met de hoogste waarde op 30 jaar) en kinderen (met de hoogste waarde op 1 jaar).

Wanneer we een onderverdeling maken naar waar ze tien jaar later wonen, zien we dat degenen die niet verder verhuizen (groene lijn) wat ouder zijn (met een maximum op 35 jaar). Ze hebben ook vaker kinderen (met een maximum op 2 jaar). Deze leeftijdsgroep maakt dus vaker een definitieve verhuizing. De groep die terug naar Brussel verhuist (rode lijn), is gemiddeld jonger en heeft minder vaak kinderen. Het gaat deels om de groep van oudere kinderen die met hun ouders mee verhuisden en nu terugkeren naar de stad (al dan niet na hun studies). De woningmarkt in Brussel is immers meer aangepast aan jonge alleenstaanden of koppels.

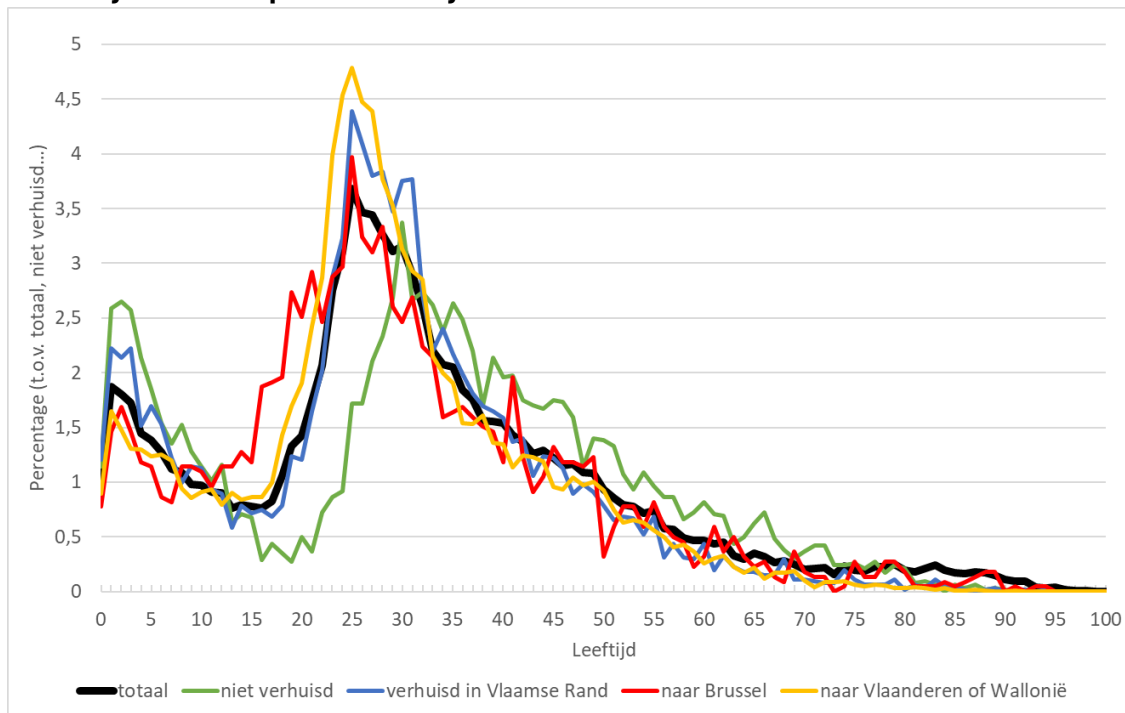
Figuur 5: Verhuizers uit Brussel naar de Vlaamse Rand (2009-2013), naar leeftijd en woonplaats na 10 jaar



Bron: Rijksregister | Provincies.incijfers.be

Er is overigens een gelijkaardige leeftijdsverdeling voor verhuizers uit Vlaanderen of Wallonië naar de Vlaamse Rand (figuur 6): ook hier gaat het vooral om jonge gezinnen. Degenen die niet verder verhuizen zijn ook hier wat minder jong en hebben vaker kinderen; voor hen is het vaker een definitieve verhuizing. De verhuizers naar Brussel hebben eveneens het minst vaak kinderen en zijn wat jonger.

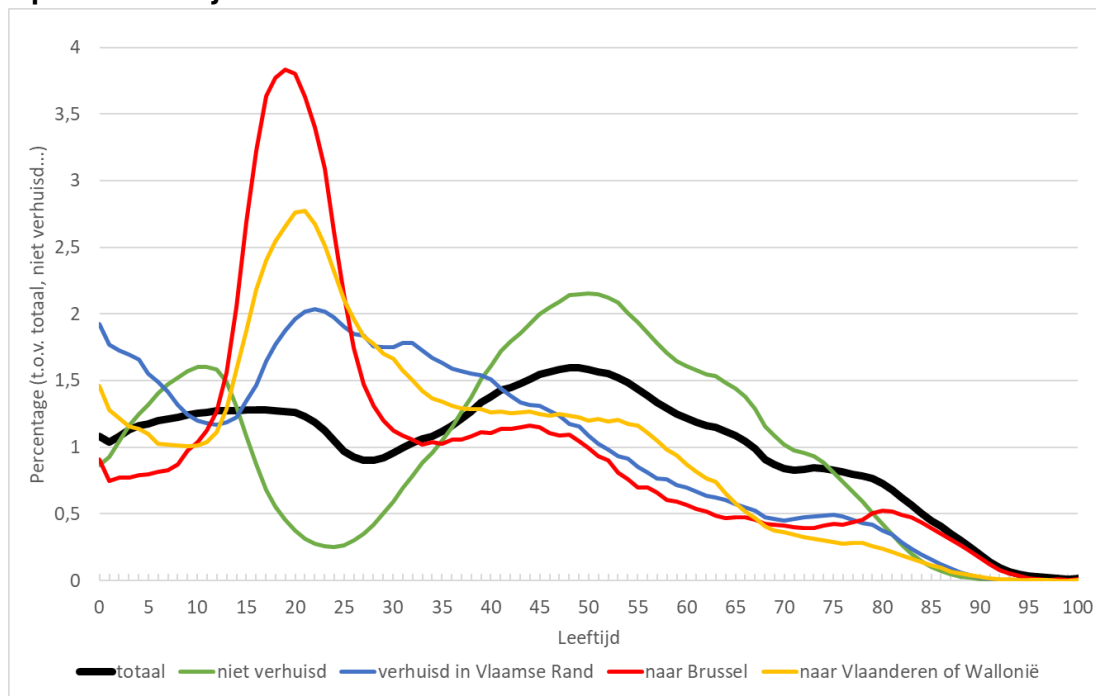
Figuur 6: Verhuizers uit Vlaanderen of Wallonië naar de Vlaamse Rand (2009-2013), naar leeftijd en woonplaats na 10 jaar



Bron: Rijksregister | Provincies.incijfers.be

Dit geeft aan dat verhuizers in het algemeen een jong profiel hebben. De grafiek ziet er dan ook helemaal anders uit voor degenen die al in de Vlaamse Rand woonden (figuur 7). De leeftijdsverdeling voor de gehele groep (zwarte lijn) is veel vlakker. De niet-verhuizers zijn typisch gezinnen met al iets oudere kinderen (maxima op 50 jaar en 11 jaar). De verhuizers zijn jonger, waarbij degenen die naar Brussel vertrekken het minst vaak kinderen hebben.

Figuur 7: Personen die al in de Vlaamse Rand woonden, naar leeftijd en naar woonplaats na 10 jaar



Bron: Rijksregister | Provincies.incijfers.be

HOE VERSCHILLEND IS DE ANTWERPENAAR?

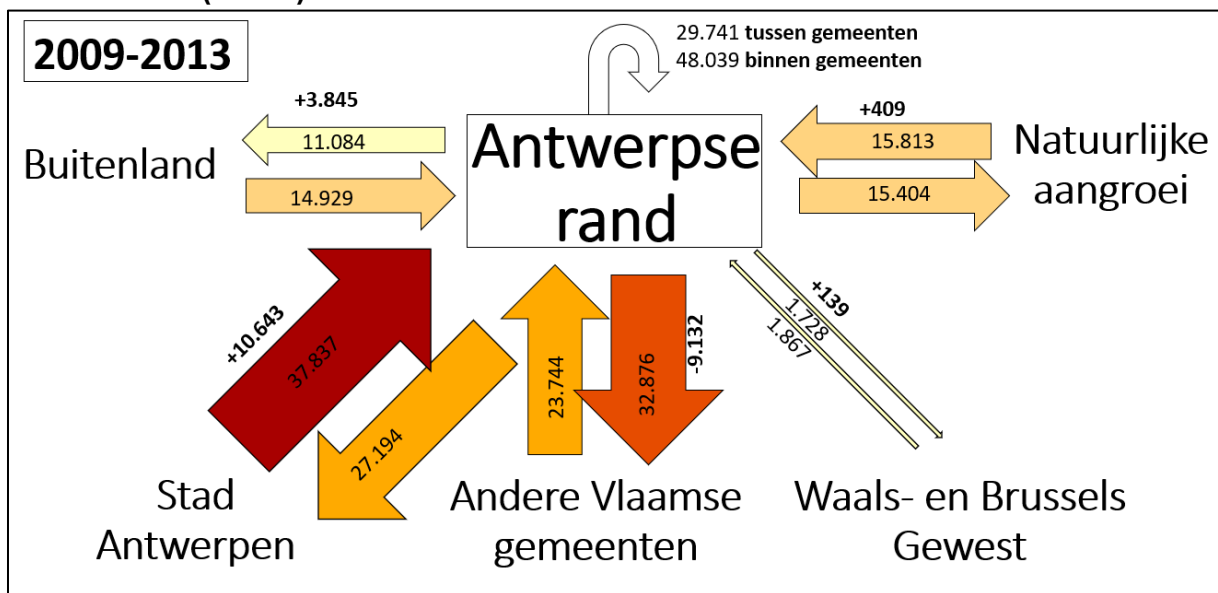
Na Brussel is Antwerpen de grootste Belgische stad: de Brusselse agglomeratie (dat zijn de gemeenten met aaneensluitende bebouwing vanuit het centrum; zie [Vanderstraeten & Van Hecke](#)) telt 1.780.568 inwoners, die van Antwerpen 908.035. De derde agglomeratie is Luik, met 502.989 inwoners. Hier gaan we na of er zich in de Antwerpse agglomeratie dezelfde processen voordoen als in de Brusselse, ook al is ze maar half zo groot. Als operationalisering van de Antwerpse rand nemen we de negentien gemeenten van de agglomeratie in de provincie Antwerpen (Aartselaar, Boechout, Boom, Borsbeek, Brasschaat, Edegem, Hemiksem, Hove, Kapellen, Kontich, Lint, Mortsel, Niel, Schelle, Schilde, Schoten, Stabroek, Wijnegem en Wommelgem). Die tellen samen 343.696 inwoners. De negentien gemeenten van de Vlaamse Rand tellen samen 459.425 inwoners. Vijftien ervan vallen in de Brusselse agglomeratie.

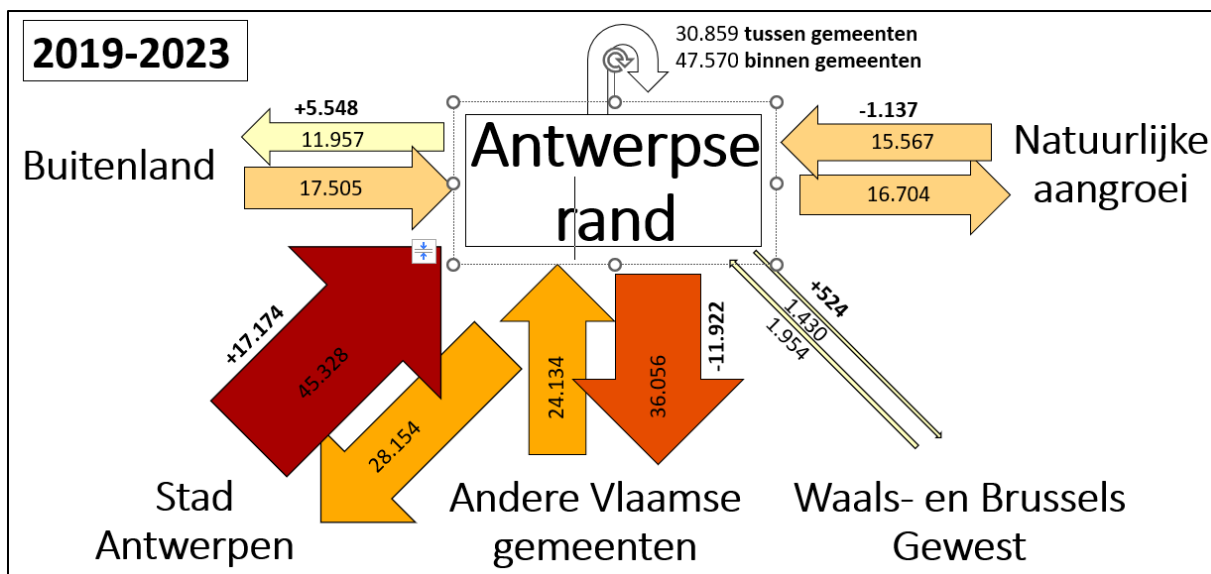
Figuur 8 herneemt figuur 2 voor de Antwerpse rand. We zien dezelfde dynamieken als in de Vlaamse Rand, al zijn ze wat minder uitgesproken (de breedte van de pijlen staat in

verhouding met het bevolkingsaantal: eenzelfde breedte staat in de Vlaamse Rand voor 10.000 verhuizers en in de Antwerpse rand voor 7.500; de bevolking is er immers een kwart kleiner). We zien vooral bevolkingsgroei door instroom uit de stad Antwerpen, en bevolkingsverlies door uitstroom naar de rest van Vlaanderen. De uitwisseling met het Waals en Brussels Gewest is hier erg beperkt. Verder is de uitwisseling met het buitenland minder intens, en is de natuurlijke aangroei minder positief.

Tussen de twee periodes steeg zowel de instroom vanuit de stad Antwerpen als de uitstroom naar de rest van Vlaanderen, net zoals in de Vlaamse Rand. Ook hier is de gestegen instroom uit het buitenland opvallend, al gaat het om kleinere aantallen. In tegenstelling tot de Vlaamse Rand daalt de natuurlijke aangroei hier verder en wordt deze zelfs negatief. De gemiddelde leeftijd is hier ook wat hoger: 43,3 jaar tegenover 40,4 in de Vlaamse Rand.

Figuur 8: Bevolkingsdynamiek in de Antwerpse rand in de periode 2009-2013 (boven) en 2019-2023 (onder)



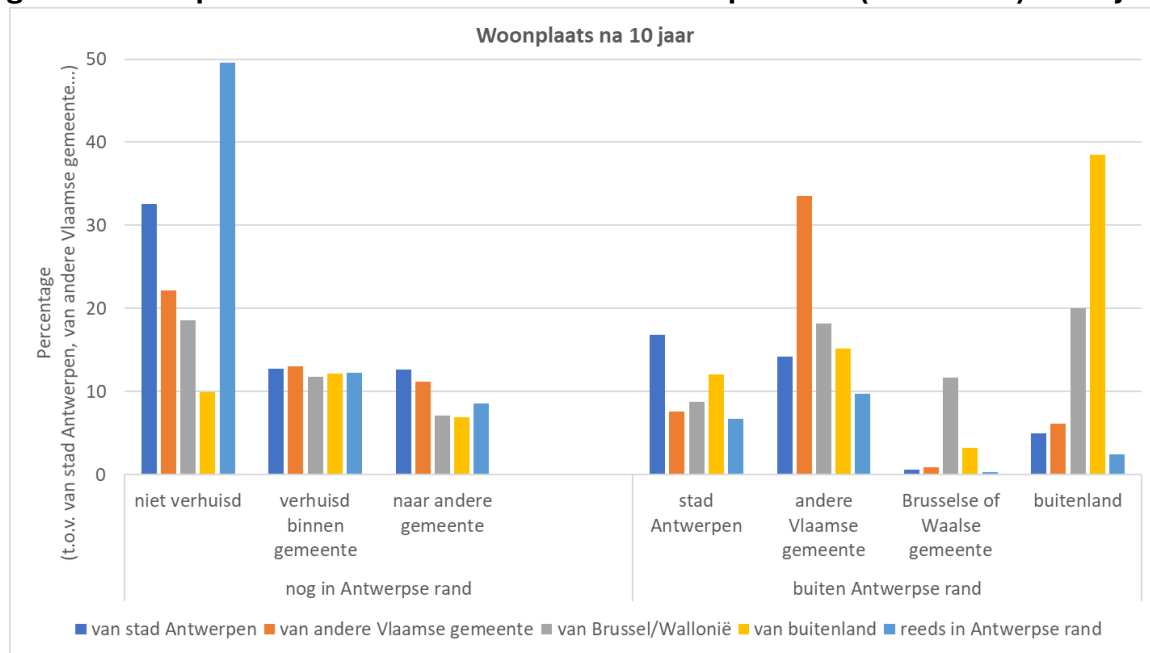


Bron: Rijksregister | Provincies.incijfers.be

Natuurlijk gaat niet alle migratie uit de stad Antwerpen naar de rand. Ook de Vlaamse gemeenten buiten de rand ontvangen verhuizers uit de stad. De meerderheid van de bevolkingsgroei door migratie met de stad Antwerpen (61%) doet zich echter wel voor in de Antwerpse rand. Bovendien is dit aandeel niet significant gedaald of gestegen in de tijd, al is de uitwisseling met de stad wel intenser geworden, zowel binnen als buiten de rand.

Op dezelfde manier als bij de Vlaamse Rand, bekijken we de vervolgmigratie van de verhuizers uit de stad Antwerpen naar de Antwerpse rand in de periode 2009-2013. Van de personen die van de stad naar de rand verhuisden, woonde na één jaar 89% nog in de rand (83% nog op hetzelfde adres) en 7% is teruggekeerd naar de stad Antwerpen. Na vijf jaar woonde 68% nog in de rand (49% nog op hetzelfde adres) en 16% is teruggekeerd naar de stad. Na tien jaar woont 58% nog in de rand (33% nog op hetzelfde adres) en 17% keerde terug naar Antwerpen (figuur 9). Deze cijfers zijn sterk vergelijkbaar met die in de Vlaamse Rand. De overige mensen zijn vooral naar andere Vlaamse gemeenten getrokken (14%). Telkens 5% trekt naar het buitenland of is gestorven in Vlaanderen, slechts 1% trekt naar Wallonië of Brussel.

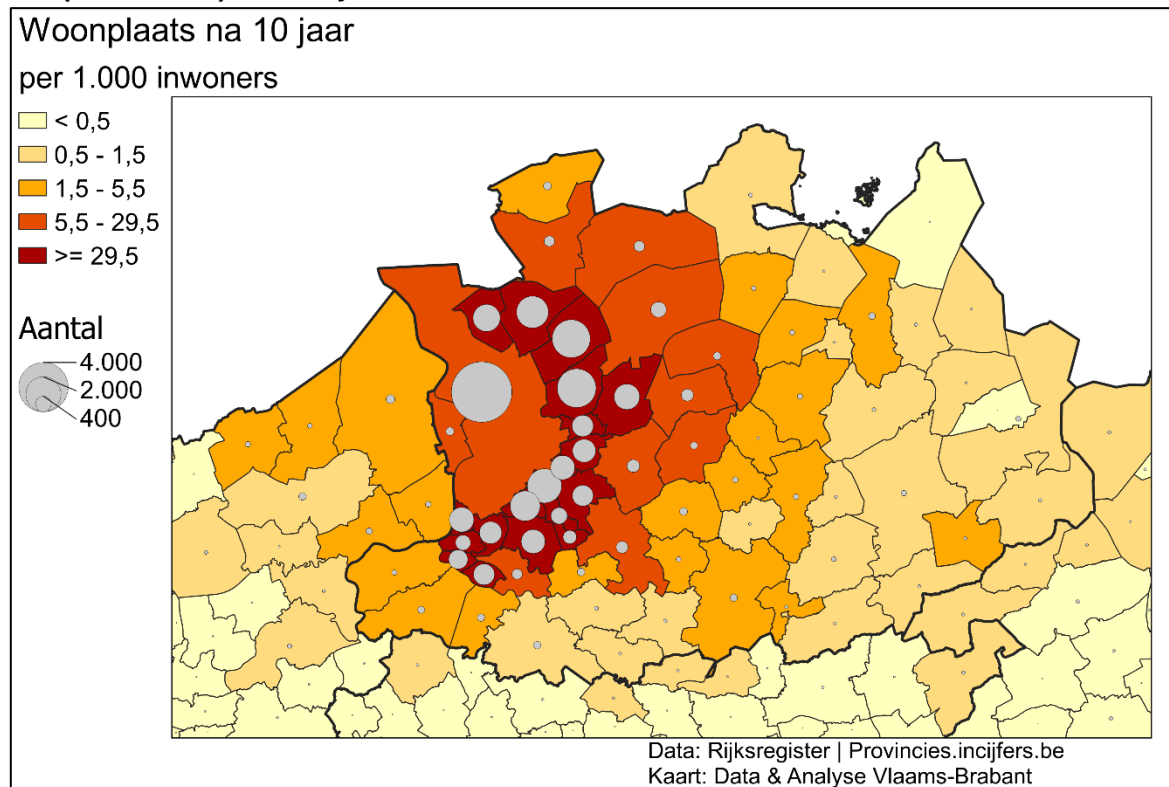
Figuur 9: Woonplaats van verhuizers naar de Antwerpse rand (2009-2013) na 10 jaar



Bron: Rijksregister | Provincies.incijfers.be

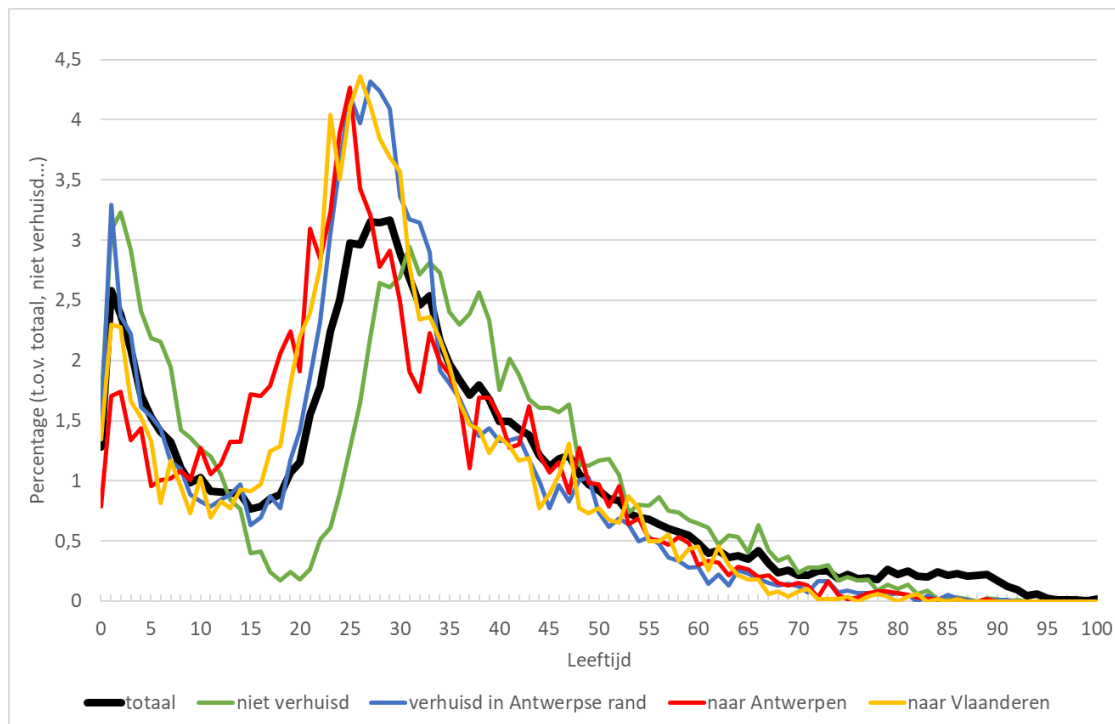
De meerderheid blijft dus in de rand of keert terug naar Antwerpen. Degenen die verder naar Vlaanderen verhuizen trekken meestal naar nabije gemeenten (figuur 10). Die gaat vooral in oostelijke richting, en in mindere mate richting Oost-Vlaanderen. Buiten de kaart is de migratie naar de kuststreek opvallend, weliswaar op een veel lager niveau (de hoogste waarde ligt in De Haan met 2,2 per 1.000 inwoners).

Figuur 10: Woonplaats van de verhuizers uit de stad Antwerpen naar de Antwerpse rand (2009-2013) na tien jaar



Ten slotte kijken we naar de leeftijd van de verhuizers (figuur 11). We zien ook hier gelijkaardige ontwikkelingen als in de Vlaamse Rand. De verhuizers uit de stad Antwerpen naar de rand zijn vooral jonge gezinnen, waarbij de personen die niet verder verhuizen iets ouder zijn en het vaakst kinderen hebben. Degenen die terug naar de stad verhuizen zijn wat jonger en hebben het minst vaak kinderen. In Antwerpen gaat het wat vaker om jongvolwassenen (15-30 jaar bij verhuizing uit Antwerpen), en nog minder vaak om gezinnen met kinderen dan in de Brusselse agglomeratie.

Figuur 11: Verhuizers uit de stad Antwerpen naar de Antwerpse rand (2009-2013), naar leeftijd en woonplaats na 10 jaar



Bron: Rijksregister | Provincies.incijfers.be

CONCLUSIE

De bevolkingsgroei in de Vlaamse Rand wordt vooral bepaald door migratie uit Brussel, die in de laatste decennia nog sterk is toegenomen. Deze toename geldt nog meer voor de Vlaamse gemeenten die buiten de Rand liggen, al neemt de Rand nog meer dan de helft van de groei op zich.

In deze studie werd nagegaan waar de mensen die uit Brussel naar de Vlaamse Rand verhuisden wonen na een bepaalde periode. Na één jaar woont 90% nog in de Vlaamse Rand. Voor 86% is dat nog hetzelfde adres. 6% is teruggekeerd naar Brussel. Na tien jaar is dat afgenomen tot 57% in de Vlaamse Rand en 37% op hetzelfde adres. Het aandeel dat terugkeert naar Brussel is na tien jaar dan wel toegenomen tot 19%. Een ruime meerderheid woont dus nog in de Rand, op hetzelfde of een ander adres, en bijna één op vijf is teruggekeerd naar Brussel. Het overige kwart is min of meer gelijk verdeeld over

Vlaanderen, Wallonië en het buitenland. Deze migratie gaat meestal naar naburige gemeenten, tot in Oost-Vlaanderen en Henegouwen.

De verhuizers zijn meestal jonge gezinnen. Degenen die niet verder verhuizen zijn iets minder jong dan gemiddeld, en hebben vaak jonge kinderen. Degenen die terugkeren naar Brussel hebben het minst vaak jonge kinderen, en zijn zelf opvallend jonger. Niet zelden gaat het om mee verhuisde kinderen die later terug naar de stad verhuizen.

Dezelfde analyse werd gemaakt voor Antwerpen, de tweede grootste stad van België. Hoewel de Antwerpse agglomeratie maar half zo groot is als de Brusselse, en de bewegingen er wat minder intens zijn, zien we globaal dezelfde processen: de rand groeit vooral door immigratie uit de stad Antwerpen, en verliest bevolking aan de rest van Vlaanderen. Na tien jaar woont 58% van de verhuizers van de stad Antwerpen naar de rand nog in de rand (33% nog op hetzelfde adres) en keerde 17% terug naar Antwerpen. Ongeveer één op de zeven trekt verder naar andere Vlaamse gemeenten, meestal in de onmiddellijke nabijheid. Ook hier gaat het voornamelijk om jonge gezinnen.

Wanneer we louter naar demografische processen kijken (en met name de taaldimensie buiten beschouwing laten), kunnen we dus stellen dat de Vlaamse Rand niet uniek is. Ook in de Antwerpse rand zijn de structurerende processen immigratie vanuit de stad en emigratie naar de ruimere rand. In de Vlaamse Rand zijn deze processen wel intenser. Ze maakt dan ook deel uit van een agglomeratie die dubbel zo groot is als de Antwerpse. De Vlaamse Rand is ook internationaler en jonger, met een grotere uitwisseling met het buitenland en een grotere natuurlijke aangroei.

BIOGRAFIE

De Maesschalck F., Van Cappel G. (2023). [Bevolkingsdynamiek in de Vlaamse Rand](#). BRIO.

Vanderstraeten L. & Van Hecke E. (2019), [Les régions urbaines en Belgique](#), Belgeo, 1 | 2019.

(2024). [Loop van de bevolking](#). BISA.